

UOT 81.1

KULİNARIYA İLƏ BAĞLI İNGİLİS SLENQİNİN ŞƏRHİNƏ DAİR**Nigar Rafael qızı Bəşirova***Azərbaycan Dillər Universitetinin baş müəllim***ORCID:** 0009-0005-9480-9453**E-mail:** Azinterval13@yahoo.com*Açar sözlər:* slenq, sosial, emosional, üslubi, tərcümə, vulqar*Ключевые слова:* сленг, социальный, эмоциональный, стилистический, перевод вулгарный,*Key words:* slang, social, emotional, stylistic, translation, vulgar.

Slenq ,adətən cəmiyyətin aşağı təbəqəsinin dilinə aid edilsə də, onu cəmiyyətin ayrı-ayrı sosial qruplarının ünsiyyət tərzilə xarakterizə etmək daha məqsədəuyğundur. Yəni bu ifadə vasitələrinin cəmiyyətin aşağı təbəqəsinə aid olunması düzgün deyildir, əksinə bu dil vahidləri fərqli social qrupların tibb — işçilərindən tutmuş siyasət adamlarınadək geniş ictimai təbəqələrin ünsiyyətində özünü göstərir. Göründüyü kimi, slenqlər heç də cəmiyyətin aşağı təbəqəsinə aid edilən savadsız əhəlinin ünsiyyətinə deyil, bütün sosial qrupların ünsiyyətinə aiddir. Slenqləri bədii əsərlərin və mətbuatın dilində də emosional təsir vasitəsi kimi istifadə edirlər. Slenqlərin səciyyəvi xüsusiyyətləri haqqında dilçilərin hamısının yekdil olduğu ümumi cəhət odur ki, onlar əsasən vulqar, kobud xarakterə, lakin yüksək emosionallığa malik olan təsirli ifadə vasitələridir.

Dilçilərin nöqteyi-nəzərincə, slenqlərdə cəmiyyətin uzun əsrlər boyunca davam edib gəlmiş həyat təcrübəsi, tarixi, mədəni, etnik yaddaşı, mənəvi durumu, adətləri ifadə olunur və başqa xalqların təmsilçiləri ilə ünsiyyət əsnasında qeyd olunan kulturoloji fərqləri əks etdirən leksik təbəqəni anlamaq müəyyən çətinliklər doğurur. Bu çətinliklər digər xalqları təmsil edənlərin özlərinə məxsus əqli, psixi, dünyagörüşü fərqləri ilə bağlıdır. Bir sözlə dil onu danışan xalqın kulturoloji dünyasının rəmzidir və yalnız bu dildə danışanlar həmin kulturoloji gerçəkliklə bağlı olan sözlərin semantikasını anlamaq bilirlər (2, s.3).

Dilin kulturoloji fona söykənərək, ondan qidalanması V.V.Oşepkova [6], Q.X.Tomaxin [9], V.N.Telia [8], G.Lakoff, M.Johnson [3] və digər onlarca tədqiqatçıların əsərlərində geniş təsvir olunmuşdur.

Bu və digər dilçilərin gəldikləri qənaət budur ki, öz dünyagörüşünə malik olan dil onu danışan xalq ilə ətraf aləm arasında bir vasitəçidir. Bu tədqiqatçıların fikrincə, dilin daxili forması onun aid olduğu xalqın milli dünyagörüşünün xüsusiyyətləri ilə müəyyən olunur.

Tədqiqatçı A.A.Potebnya dil ilə milli ruhun ayrılmaz vəhdətdə olduğunu, dilin onun danışıldığı cəmiyyət daxilində tam qavranmasının mümkün olduğunu qəbul edir (7, s.126).

Qeyd edildiyi kimi, slenqlər həyatın, mədəniyyətin müxtəlif sahələrini əhatə edib, ümumi, qeyri-emosional anlayışların xüsusi emosiya ilə, əyləndirici şəkildə, yığcam, lakin dolğun şəkildə ifadə olunan variantlarıdır.

Slenqlərin geniş bir qrupu yemək və içki bildirən sözlər əsasında əmələ gəlmişdir:

Let's dip the bill. Bu ingilis slenqi ədəbi dilə məxsus **let's have a drink** (“gəlin içək”) ifadəsinin adətən ingilis danışığı dilində istifadə olunan emosional variantı olub, yalnız müəyyən

bir sosial qrupun leksikonuna aiddir. Hər fən “gəlin dimdiyimizi batıraq” anlamında olan **let's dip the bill** Azərbaycan dilindəki “boğazını yaşlamaq” emosional ifadəsinə uyğun gəlir.

İngilis danışq dilindəki **to snag a bite** “gəlyanaltı etmək” ifadəsi ingilis ədəbi dilində istifadə olunan **to pick up something to eat** ifadəsinin emosional variantı olub, doğma dilimizdəki “atışdırmaq”, “ağıza bir şey atmaq” ifadələrinə uyğun gəlir.

Müqayisə olunan ingilis slenqlərinin emosional variantları rəsmi ünsiyyət prosesində deyil, eyni sosial qrup üzvləri arasında baş verən ünsiyyət üçün normaldır, çünki konkret sosial qrupların üzvləri bir-birini yaxşı tanıdıqlarından və onlar arasında yaxın münasibətlər olduğundan onların istifadə etdikləri slenqlər normal qarşılır və təhqiramiz effekte malik olmur.

Cake (“tort”). Tortun asan, rahatlıqla yeyilən bir qida olması ingilislərin təsəvvüründə **cake** sözünün “asanlıq” assosiasiyasını əldə etməsinə imkan verir. Məsəl üçün, **cake** sözü əsasında yaranan **a piece of cake** ifadəsi “xeyli asan” anlamında işlənir.

Cake sözü vasitəsi ilə düzələn **take the cake** ifadəsinin ingilis dilində “hamıdan öndə olmaq”, “birinci yerdə olmaq” mənasını əldə etməsi də bu şirniyyat adının asan və ləzzətlə yeyilməsi ilə bağlıdır:

Mr. Jones takes the cake as a storyteller [4, s.351] “Cənab hekayə söyləməkdə hamıdan öndədir”.

İngilis düşüncə tərzində **cake** sözünün mənfi emosional slenqin də meydana çıxmasına imkan vermişdir. **Take the cake** fərqli bir kontekstdə “birinci olmaq” mənasında, başqa bir kontekstdə isə “pis olmaq”, “kəbudluq etmək” və yaxud təəccüb doğuran rəftar anlamında istifadə olunur.

I let Jack borrow my baseball and he never gave it back. Doesn't that take the cake [4, s.351].

Bu cümlədə **doesn't that take the cake** “ayıb deyilmi”, “heç yaxşı is deyildir” mənasındadır.

İngilis mentalitetində çörəyin çox mühüm dolanışq vasitəsi olması bu qidamı bildirən sözün bir çox slenqlərin yaranmasını şərtləndirmişdir:

Breadbasket (hər fən “çörək səbəti”) Amerika ingiliscəsində “mədə” sözünün emosional variantıdır:

John is stuffing his breadbasket again.

To lay an egg. İngilis dilində məruzəçinin nitqinin və s. uğurlu alınmadığını bildirən bu slenq hər fən “yumurtalamaq” mənasını ifadə edir. İngiliscədə təsviri yolla tərcümədə “uğurlu alınmamaq” kimi anlaşılan bu slenq dilimizdəki “kərləmək” feilinə emosional baxımdan daha yaxındır:

Sometimes he is a successful speaker, but sometimes he lays an egg [5, s.221] “Onun çıxışı bir çox hallarda uğurlu alındığı halda, bir sıra hallarda alınmır”.

İngilis düşüncə tərzinə, həyat təcrübəsinə görə arzu olunmayan bir hadisə üçün təəssüf hissi keçirmək südü dağılması ilə assosiasiya olunur. **Don't cry over the split milk** slenqinin lüğəvi mənası “yerə tökülən süddən ötrü ağlama” olsa da, onun emosional mənası “sonrakı peşmançılıq fayda verməz”, “olacağa çarə yoxdur” ifadələrinə uyğundur:

It is no use crying over the split milk. We have got to decide what to do the next [5, s.312].

İngilis slenqinin yaranmasında çay (**tea**) içkisi də assosiativ rola malik olmuşdur. İngilislərin təsəvvüründə nəyi isə xoşlamaq və yaxud xoşlamamaq anlayışını **tea** əsasında

düzələn slenq üçün ona görə səciyyəvidir ki, bu içki ingilis məişətində çox sevilən bir içkidir.

Misal üçün, **cup of tea** bir kəsin həddən artıq sevdiyi bir oyunu, tədbiri, planı və s. bildirir:

You could always get him go for a walk: hiking was his cup of tea [2, s.82].

Bu cümlədə **hiking** (“gəzinti”) anlayışına aid olan **a cup of tea** “sevdiyi”, “aludəsi olduğu” anlamındadır.

İngilis dilindəki **apple** (“alma”) sözü çox sayda metaforik, emosional ifadələrin tərkibində işlənməkdədir. Misal üçün, **the apple doesn't fall / never falls far from the tree** deyimi “uşaq adətən öz valideynləri ilə eyni tərzdə rəftar edir” mənasındadır (2, s.61).

Apple-pie-order ifadəsi “çox ehtiyatlı və səliqə ilə təşkil olunmuş vəziyyəti” bildirir:

Everything was in apples-pie order (2, s.62)

Bread (“çörək”) sözü həyat üçün çox mühüm bir ərzağı bildirdiyindən, onun əsasında yaranan coxsaylı ifadələr vardır.

Bread and butter “çox əhəmiyyətli” mənasında işlənir. Bu ifadə eyni zamanda hər hansı bir şəxs və yaxud şirkətin əsas gəlir mənbəyini bildirir (2, s.178).

Bread-busket ifadəsi buğda və digər önəmli bitkilərin yetişdirildiyi ölkə və yaxud regionu bildirir (2, s.178).

Məqalədə gəlinən nəticəyə görə, kulinariya ilə bağlı adların ingilis dilində zəngin ifadə vasitələri olduğu kimi, onların zəngin metoforik ifadə vasitələri də vardır. Belə ifadələrin sayca çox olması onların doğma dildə şərhli məsələsini də aktuallaşdırır, çünki bu tipli ifadələrə həm ingilis mətnlərində, həm də ingilisdillilərlə ünsiyyətdə tez-tez rast gəlinir.

Problemin aktuallığı. İngilis cəmiyyətinin sosial qruplarına aid leksik təbəqənin, o cümlədən də slenqlərin mətnlərdə və ünsiyyət prosesində çox geniş şəkildə rast gəlinib, rəngarəng işlubi funksiyalara malik olması məqalənin aktuallığını müəyyən edir. Bu leksik təbəqə ingilis dilində geniş emosionallığa malik olub, fikrin lakonik və obrazlı şəkildə ifadəsinə imkan verir və bu xüsusiyyətinə görə ingilis dilinin üslubi leksikasında böyük əhəmiyyət daşıyır.

Bu cəhətinə görə, dilçilər slenqin tədqiqinə böyük yer ayırmış və hazırda da araşdırmaqdadırlar.

Problemin elmi yeniliyi. İngilis dilini öyrənən şagird və tələbələr, eləcə də dil müəllimləri üçün slenqin bir üslubi ifadə vasitəsi kimi öyrədilməsinin elmi yeniliyi onunla bağlıdır ki, bu tərcümə və ünsiyyət prosesində olduqca vacibdir. Məqalənin elmi yeniliyi ondadır ki, müəllif müxtəlif mənbələri araşdıraraq, slenqə aid orijinal nümunələr aşkar etmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədə aparılmış tədqiqatın nəticələrindən ingilis dilinin tədrisi prosesində istifadə etmək mümkündür. Xüsusilə ingilis dilinin üslubi leksikasının tədqiqində və tətbiqində məqalə mənbə rolunu oynaya bilər.

Ədəbiyyat

1. Claire Kramsch. Language and Culture, Oxford University Press, 1998.
2. Hornby A.S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English, 1997.
3. Lakoff G. and Johnson M. Metaphors we live by. University of Chicago Press, 1980.
4. Longman Dictionary of English Language and Culture, Longman, 1998.
5. Radford E. Unusual words and how they come about, M.-L., 1964.

6. Ощепкова В.В. Язык и культура. М.: “Каро”, 2006.
7. Потебня А.А. Из лекций по теории словесности // Русская словесность. М., 1997.
8. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики. М.: Наука, 1986.
9. Томахин Г.Д. Реалии – американизмы, М.: Высшая школа, 1982.

Н.Р. Баширова

**Интерпретация английской кулинарных сленгов
Резюме**

Сленг, принадлежащий к английской разговорной речи, был исследован многими учеными, однако проблема все еще сохраняет свою важность в языкознании. Это связано с важностью коннотативной значения сленгов для тех, которые часто сталкиваются сленгами как в речи англоязычных собеседников, так и в английских текстах.

Поэтому изучение способов перевода сленгов в родной язык является весьма актуальным для тех которые изучают английского языка, а также для преподавателей.

N.R. Beshirova

**About the interpretation of English culinary slangs
Summary**

Although the slangs that refer to English colloquial language has been dealt with by numerous scientists, the question still remains actual in linguistics. It is connected with the importance of connotative meaning of slangs that language learners frequently encounter in communication and English texts.

Therefore researching the ways of translation of slangs is actual for language learners and foreign language teachers.

Redaksiyaya daxil olub: 28.04.2025